

Date de réception : 28/07/2021

Zaak C-358/21**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

9 juni 2021

Verwijzende rechter:

Hof van Cassatie (België)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

20 mei 2021

Verzoekende partij:

Tilman SA

Verwerende partij:

Unilever Supply Chain Company AG

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure in het hoofdgeding

- 1 In 2010 heeft verzoekster, Tilman SA, een vennootschap naar Belgisch recht, met Unilever Supply Chain Company AG, een vennootschap naar Zwitsers recht, een overeenkomst gesloten, getiteld „Unilever Purchasing Contract” (hierna: „UPC”), waarbij zij zich ertoe verbond om tegen een vastgestelde prijs dozen theezakjes te verpakken en gereed te maken voor verkoop. In 2011 hebben de partijen een tweede overeenkomst gesloten waarbij de overeengekomen prijs werd gewijzigd. Naar aanleiding van een wijziging in de modus operandi is een geschil ontstaan over de verhoging van de door verzoekster aangerekende prijs en heeft verweerster de betrokken facturen slechts gedeeltelijk betaald. Verzoekster heeft verweerster voor de rechter gedaagd en betaling van de achterstallige bedragen gevorderd.
- 2 Voor de rechter in eerste aanleg heeft verweerster aangevoerd dat krachtens haar algemene voorwaarden alleen de Engelse rechterlijke instanties bevoegd zijn om van het geschil kennis te nemen. Bij vonnis van 12 augustus 2015 heeft de rechter in eerste aanleg beslist dat de Belgische rechterlijke instanties bevoegd zijn om

van het geschil kennis te nemen, maar dat de overeenkomst wordt beheerst door en moet worden uitgelegd volgens het Engelse recht.

- 3 Verzoekster heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld. Zij is van mening dat de overeenkomst, ingevolge haar eigen algemene voorwaarden, wordt beheerst door en moet worden uitgelegd volgens het Belgische recht. Verweerster heeft hierop incidenteel beroep ingesteld met het argument dat niet de Belgische, maar de Engelse rechterlijke instanties bevoegd zijn.
- 4 In het arrest van 12 februari 2020 (hierna: „bestreden arrest”) heeft de cour d’appel de Liège (België) kennis genomen van de beroepen, de door verweerster aangevoerde exceptie van onbevoegdheid toegewezen en vastgesteld dat de Belgische rechterlijke instanties, op grond van de in verweersters algemene voorwaarden opgenomen bevoegdheidsclausule, niet bevoegd zijn om kennis te nemen van het geschil dat voortvloeit uit de uitvoering van de litigieuze overeenkomst.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 5 Voor het Hof van Cassatie voert verzoekster een middel aan dat is ontleend aan schending van artikel 23, leden 1 en 2, van het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ondertekend te Lugano op 30 oktober 2007 (PB 2009, L 147, blz. 5) (hierna: „Lugano II-Verdrag”), voor zover het bestreden arrest de litigieuze overeenkomst gelijkstelt met een via internet gesloten overeenkomst waarbij de koper, voordat hij zijn aankoop kan afronden, een vakje moet aanvinken om aan te geven dat hij de algemene voorwaarden van de verkoper aanvaardt, en derhalve oordeelt dat verzoeksters instemming met de in verweersters algemene voorwaarden opgenomen bevoegdheidsclausule vaststaat op grond dat zij de bestreden overeenkomst zonder voorbehoud heeft ondertekend nadat zij de mogelijkheid had gekregen om van die algemene voorwaarden kennis te nemen en deze te downloaden en af te drukken, zonder dat is nagegaan of deze voorwaarden daadwerkelijk aan verzoekster waren meegedeeld.
- 6 De litigieuze overeenkomst bepaalt dat zij, behoudens andersluidende contractuele bepalingen, onderworpen is aan de algemene voorwaarden voor de aankoop van producten die beschikbaar zijn op <https://e4us.unilever.com>, met andere woorden de website van verweerster.
- 7 Deze algemene aankoopvoorwaarden bevatten:
 - een artikel 1.2, volgens hetwelk de leverancier, door de UPC te aanvaarden, ermee instemt dat deze voorwaarden deel uitmaken van de UPC en hierop – met uitsluiting van alle andere voorwaarden – van toepassing zijn, en dat zij, samen met de bepalingen van de UPC, de contractuele betrekkingen tussen de partijen regelen, en

- een artikel 15.9, volgens hetwelk de Engelse gerechten bevoegd zijn om kennis te nemen van elk geschil in verband met de overeenkomst, en deze overeenkomst wordt beheerst door en uitgelegd volgens het Engelse recht.

Het geschil betreft de vraag of deze bevoegdheidsclausule (of forumkeuzebeding) rechtsgeldig tussen partijen is gesloten en of zij dus aan verzoekster kan worden tegengeworpen.

Partijen zijn het erover eens dat het Lugano II-Verdrag van toepassing is.

8 Artikel 23 van het Lugano II-Verdrag bepaalt:

„1. Wanneer de partijen van wie er ten minste één woonplaats heeft op het grondgebied van een door dit verdrag gebonden staat, een gerecht of de gerechten van een door dit verdrag gebonden staat hebben aangewezen voor de kennisneming van geschillen die naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan, is dit gerecht of zijn die gerechten van die staat bevoegd. Deze bevoegdheid is exclusief, tenzij de partijen anders zijn overeengekomen. Deze overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd gerecht wordt gesloten:

- a) hetzij bij een schriftelijke overeenkomst of bij een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst;
- b) hetzij in een vorm die wordt toegelaten door de handelwijzen die tussen de partijen gebruikelijk zijn geworden;
- c) hetzij, in de internationale handel, in een vorm die overeenstemt met een gewoonte waarvan de partijen op de hoogte zijn of hadden behoren te zijn en die in de internationale handel algemeen bekend is en door partijen bij dergelijke overeenkomsten in de betrokken handelsbranche doorgaans in acht wordt genomen.

2. Als ‚schriftelijk’ wordt tevens elke elektronische mededeling aangemerkt, waardoor de overeenkomst duurzaam wordt geregistreerd.

[...]”.

9 Deze bepaling is identiek aan artikel 23 van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 2001, L 12, blz. 1), de zogenoemde Brussel I-verordening (sinds 10 januari 2015 vervangen door verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB 2012, L 351, blz. 1), de zogenoemde Brussel I bis-verordening). Het Lugano II-Verdrag, dat is ondertekend door de lidstaten van de Europese Unie samen met IJsland, Noorwegen en Zwitserland, heeft tot doel de

werkings sfeer van de voorschriften van de Brussel I-verordening uit te breiden tot die drie laatste staten.

- 10 Gelet op deze doelstelling, de wezenlijke band die bestaat tussen het Lugano II-Verdrag en de Brussel I-verordening en het feit dat het Lugano II-Verdrag integraal deel uitmaakt van het Unierecht, zodat het Hof bevoegd is om uitspraak te doen over de uitlegging van deze bepalingen met betrekking tot de toepassing ervan door de rechterlijke instanties van de lidstaten, dient „[e]lk gerecht [...] bij de toepassing en de uitlegging van dit verdrag naar behoren rekening [te houden] met de beginselen vervat in alle relevante beslissingen van de gerechten van de door dit verdrag gebonden staten en van het Hof van Justitie van de Europese [Unie] met betrekking tot de desbetreffende bepaling(en) en (een) soortgelijke bepaling(en) van het Verdrag van Lugano van 1988 en de in artikel 64, lid 1, van dit verdrag vermelde instrumenten” (dat wil zeggen de Brussel I-verordening) (protocol 2, artikel 1, van het Lugano II-Verdrag).
- 11 Artikel 23, leden 1 en 2, van het Lugano II-Verdrag moet derhalve worden uitgelegd in overeenstemming met de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie betreffende artikel 23 van de Brussel I-verordening.
- 12 De uitlegging die door het Hof is gegeven aan de bepalingen van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968, dat de voorloper is van de Brussel I-verordening, geldt eveneens voor deze laatste verordening wanneer de respectieve bepalingen van deze twee documenten als gelijkwaardig kunnen worden aangemerkt (zie arrest van 23 oktober 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, punt 25 en aldaar aangehaalde rechtspraak).
- 13 Volgens het Hof hebben de vormvereisten waarin artikel 23 van de Brussel I-verordening (voorheen artikel 17 van het Verdrag van Brussel van 27 september 1968) voorziet, tot doel te verzekeren dat de partijen effectief hun toestemming hebben gegeven. Wanneer aan een van de vormvereisten van artikel 23 is voldaan, staat de toestemming vast (arrest van 24 juni 1981, Elefanten Schuh, 150/80, EU:C:1981:148, punt 29).
- 14 Het probleem is betrekkelijk eenvoudig wanneer de algemene voorwaarden rechtstreeks bij de overeenkomst zijn gevoegd. De zaken liggen ingewikkelder wanneer dit niet het geval is. De cour d’appel heeft onderzocht aan welke voorwaarden het bewijs van het feit dat een medecontractant heeft ingestemd met een in de algemene voorwaarden van de andere medecontractant opgenomen bevoegdheidsclausule moet voldoen wanneer deze algemene voorwaarden niet rechtstreeks bij de overeenkomst zijn gevoegd, en heeft, onder verwijzing naar de arresten van 14 december 1976, Estasis Salotti di Colzani (24-76, EU:C:1976:177), en 21 mei 2015, El Majdoub (C-322/14, EU:C:2015:334),:
 - wat betreft de voorwaarde dat, wanneer de algemene voorwaarden niet rechtstreeks bij de overeenkomst zijn gevoegd, er uitdrukkelijk naar deze algemene voorwaarden moet worden verwezen, geoordeeld dat de litigieuze

overeenkomst, die door verweerster ter ondertekening aan verzoekster is bezorgd, uitdrukkelijk bepaalt dat zij bij gebreke van andersluidende bepalingen die zijn opgenomen in deze overeenkomst of in andere tussen de partijen gesloten overeenkomsten, wordt beheerst door de algemene voorwaarden van verweerster;

- en wat betreft de voorwaarde dat de verwijzing naar deze algemene voorwaarden door een normaal zorgvuldig persoon moet kunnen worden gecontroleerd, overwogen dat de litigieuze overeenkomst een hyperlink bevat waarmee verzoekster toegang krijgt tot verweersters algemene voorwaarden, en dat de rechter in eerste aanleg heeft opgemerkt dat deze link verwijst naar een webpagina waarop twee tabs zijn afgebeeld, met als opschrift respectievelijk „Log on” en „General Supplier Information”. Deze laatste tab leidt naar een pagina waar verscheidene documenten, waaronder de algemene aankoopvoorwaarden, kunnen worden gedownload. Het staat vast dat alle commerciële uitwisselingen tussen partijen in het Engels en – zoals blijkt uit de overgelegde stukken – uitsluitend via elektronische weg plaatsvinden. Verzoekster is dus vertrouwd met informatietechnologie en met „nieuwe communicatietechnieken”, en heeft nooit melding gemaakt van het feit dat zij geen toegang zou hebben gekregen tot verweersters algemene voorwaarden;
 - wat de voorwaarde betreft dat de via elektronische weg verstrekte algemene voorwaarden op een duurzame drager moeten kunnen worden opgeslagen, geoordeeld dat de loutere „mogelijkheid” volstaat. De pagina van verweersters website waarop haar algemene voorwaarden beschikbaar zijn en die toegankelijk is via de genoemde hyperlink, moet de mogelijkheid bieden om deze algemene voorwaarden af te drukken en op te slaan voordat de overeenkomst wordt gesloten. De rechter in eerste aanleg heeft opgemerkt dat verweersters algemene voorwaarden tussen de documenten stonden die door verzoekster konden worden gedownload en dus ook afgedrukt, en dat verzoekster de litigieuze overeenkomst zonder voorbehoud heeft ondertekend nadat zij de mogelijkheid had gekregen om van verweersters algemene voorwaarden kennis te nemen en ze te downloaden en af te drukken.
- 15 Voor het Hof van Cassatie merkt verzoekster op dat vaststaat dat zij een overeenkomst heeft ondertekend waarin een eenvoudige verwijzing stond naar de algemene voorwaarden van verweerster, die beschikbaar waren op haar website. In het bestreden arrest wordt de litigieuze overeenkomst ten onrechte gelijkgesteld met „een via internet gesloten overeenkomst” waarbij de koper, „voordat hij zijn aankoop kan afronden, een vakje moet aanvinken om aan te geven dat hij de algemene voorwaarden van de verkoper aanvaardt”. Verzoekster is er op geen enkele wijze toe gebracht om de algemene voorwaarden van verweerster formeel te aanvaarden door een overeenkomstig vakje op haar website aan te klikken. Bijgevolg kan de lering uit de door de cour d’appel toegepaste rechtspraak niet worden getransponeerd naar de specifieke situatie die aan die rechter was voorgelegd, aangezien de situatie waarin een partij een document ondertekent dat een verwijzing naar online beschikbare algemene voorwaarden bevat, verschilt

van de situatie waarin deze partij, door het aanvinken van een vakje, formeel en rechtstreeks verklaart met deze algemene voorwaarden in te stemmen.

- 16 Verzoekster concludeert dan ook dat het bestreden arrest niet rechtens gerechtvaardigd is voor zover daarin is beslist dat vaststaat dat verzoekster heeft ingestemd met het in de algemene voorwaarden van verweerster opgenomen forumkeuzebeding op grond dat verzoekster de litigieuze overeenkomst zonder voorbehoud heeft ondertekend nadat zij de mogelijkheid had gekregen om van die algemene voorwaarden kennis te nemen en ze te downloaden en af te drukken, zodat het arrest zich dus beperkt tot de vaststelling dat verweersters algemene voorwaarden toegankelijk waren, zonder na te gaan of zij daadwerkelijk aan verzoekster waren meegedeeld en of verzoekster ze uitdrukkelijk had aanvaard, terwijl de voorwaarden voor de geldigheid van bevoegdheidsclausules strikt moeten worden uitgelegd, aangezien zij allereerst tot doel hebben te verzekeren dat de belanghebbenden daadwerkelijk hun toestemming hebben gegeven.

Prejudiciële vraag

- 17 Het Hof van Cassatie is van oordeel dat de behandeling van dit middel vereist dat de volgende prejudiciële vraag wordt voorgelegd aan het Hof van Justitie van de Europese Unie:

„Is voldaan aan artikel 23, lid 1, onder a), en lid 2, van het Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, ondertekend te Lugano op 30 oktober 2007, wanneer een forumkeuzebeding is opgenomen in de algemene voorwaarden waarnaar in een schriftelijk gesloten overeenkomst wordt verwezen door vermelding van de hyperlink naar een website waar van deze algemene voorwaarden kennis kan worden genomen en waar deze kunnen worden gedownload en afgedrukt, zonder dat de partij aan wie deze clausule wordt tegengeworpen is uitgenodigd om de algemene voorwaarden te aanvaarden door het aanvinken van een vakje op die website?”